

Szvetlana Alekszijeics

FIÚK

CINKOPORSÓBAN

EURÓPA
KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST, 2018

A fordítás alapjául szolgáló kiadás:

Светлана Алексиевич: Цинковые мальчики

A fordítás a mű átdolgozott és bővített változatából készült, melynek kéziratát a szerző a rendelkezésünkre bocsátotta.

Enyedy György 1999-ben megjelent fordítását az új változat alapján átdolgozta és kiegészítette M. Nagy Miklós

Copyright © Svetlana Alekszijejics, 1996, 2016

Hungarian translation © Enyedy György jogutóda
M. Nagy Miklós, 2017

A SZERZŐTŐL AZ EURÓPA KÖNYVKIADÓNÁL MEGJELENT:

Csernobili ima
Elhordott múltjaink
Utolsó tanúk

ELŐSZÓ

– Egymagam vagyok... Most sokáig egymagam leszek... Megölt egy embert... A fiam... A konyhai kisbaltámmal, amivel húst szoktam vágni. Megjött a háborúból, és erre megölt egy embert... Visszahozta a baltát, és betette reggel a szekrénybe, ahol az edényt tartom. Úgy emlékszem, aznap húst sütöttem neki... Nem sokkal később a tévében bejelentették, és az esti újságban is megjelent, hogy a halászok a városi tóból egy feldarabolt hullát fogtak ki... Felhív telefonon a barátnőm:

– Olvastad? Professzionális gyilkosság... Csak olyan ember csinálhatta, aki megjárta Afganisztánt...

Valik ott volt, a díványon feküdt, és egy könyvet olvasott. Én még semmit sem tudtam, semmit sem gyanítottam, de ki tudja, miért, e szavakat hallva ránéztem... Ijedten...

Maga nem hallja a kutyaugatást? Nem? Én viszont hallom. Mihelyt erről kezdenek beszélni, kutyaugatást hallok. Ott, a börtönben, ahol a fiam most ül, nagy, fekete juhászkutyák vannak... És az emberek is mind feketében járnak, csak feketében... Visszajövök Minszkbe, ballagok az utcán, a kenyérboltból jövök, hozom a cipót meg a tejet, és hallom ezt a kutyaugatást... Ezt a fülsiketítő ugatást... Megvakulok tőle... egyszer kis híján egy autó elé estem...

Szívesen kijárnék a fiam sírjához... Szívesen mellé feküdnék... Olykor irigylem azokat az anyákat, akik a sírok mellett ülnek... Nem tudom, hogy emésszem meg ezt... Időnként félek kimenni a konyhába, látni azt a szekrényt, amelyben a kisbalta hevert... Maga nem hallja a kutyaugatást? Nem?!

Most nem tudom, milyen ő, a fiam. Milyennek kapom őt vissza tizenöt év múlva? Tizenöt évet kapott... Milyennek neveltem őt? Élt-halt a báli táncokért... Elmentünk Leningrádba, az Ermitázsba... *(Sír)* Afganisztán elvette tőlem a fiam...

...Táviratot kaptunk Taskentből: gyertek ki elem, ezzel és ezzel a géppel érkezem... Kiszaladtam az erkélyre, teli torokból kiabálni akartam: „Él! A fiam elevenen jött vissza Afganisztánból! Ez a szörnyű háború számomra véget ért!” – és elájultam. A reptérre természetesen késve értünk ki, a járata már rég megérkezett, a fiamat a téren találtuk meg. A földön feküdt, a füvet markolta: csodálkozott, hogy olyan zöld. Nem hitte el, hogy hazajött... De öröm nem látszott az arcán...

Este átjöttek hozzánk a szomszédok, pici lányuk van: rikító kék masni volt a hajában. A fiam a térdére ültette, magához szorította, és sírt, csak úgy záporoztak a könnyei. Merthogy ők ott gyerekeket öltek meg. Ezt később tudtam csak meg...

A határon a vámosok elvették tőle az amerikai úszónadrágját, így aztán alsónemű nélkül jött haza. Nekem egy keleti köpenyt hozott – abban az esztendőben töltöttem be a negyvenedik évemet –, azt is elvették tőle. A nagymamának meg egy kendőt hozott – de azt is elvették. Így hát csak egy csokor virággal érkezett, kardvirággal... De öröm nem látszott az arcán...

Reggel, amikor felkel, még minden rendben: „Mama! Mama!” Estefelé az arca elsötétül, a tekintete szigorú lesz... El

sem tudom mondani, milyen... Eleinte nem ivott, egy cseppet sem... Ül, és a falra mered... Felugrik a díványról, a dzsekije után nyúl...

Az ajtóban állok:

– Hová mész, Valjuska?

Rám néz, de mintha nem is látna... Elmegy...

Későn érek haza a munkából, a gyár messze van, második műszak, csengetek, de nem nyit ajtót. Nem ismeri meg a hangom. Furcsa. Hogy a barátai hangját nem ismeri meg, az még hagyján, de hogy az enyémet... hisz csak én hívom Valjuskának. Mintha mindig várt volna valakit, félt. Új inget vettem neki, felpróbálja, nézem: a karján hegek, forradások.

– Mi ez?

– Semmiség, mama.

Később aztán megtudtam... A tárgyalás után... A kiképzésen felvágta az ereit... Az egyik gyakorlaton nem tudta idejében feldobni a rádióadót egy fára, nem sikerült működésbe hoznia az előre meghatározott időben, és a szakaszvezető arra kényszerítette, hogy merjen ki ötvenvedernyit a latrinából, és vigye el a sor előtt. Nekifogott, és elájult... A kórházban csak azt mondták diagnózisként: idegi kimerültség... Még aznap éjjel megpróbálta felvágni az ereit... Másodszor pedig Afganisztánban... Mielőtt bevetésre indultak, ellenőrizték a rádiót. Nem működött. Hiánycikknek számító alkatrészek tűntek el... Valaki megfújta őket... A parancsnok gyávasággal vádolta meg a fiamat, hogy ő tüntette el az alkatrészeket... Hogy ne működjön a rádiója, és neki ne kelljen menni a bevetésre a többiekkel. Lopott ott mindenki, egymástól is loptak, a gépkocsikat pedig szétszedték, az alkatrészeket meg elvitték a bázárba, eladták, és kábítószeret vettek...

A tévében egy Édith Piaf-ról készült filmet adtak, együtt néztük...

– Mama – kérdezi tőlem –, tudod te, mi az a narkó?

– Nem – füllentettem neki, pedig már régóta figyeltem: nem kábítószeretik-e.

De semmi jelét nem láttam. Ott viszont mindenki narkózott – ezt tudtam.

– Mesélj nekem Afganisztánról – kértem tőle egyszer.

– Hallgass, mama!

Amikor nem volt otthon, újra elolvastam az afganisztáni leveleit: rá akartam jönni, mi van vele. Semmi különösöt nem találtam bennük: arról írt, hogy nagyon hiányzik neki a zöld fű, és arra kérte a nagymamát, hogy fényképeztesse le magát a hóban, és küldjön neki egy fotót. Én viszont láttam, éreztem, hogy történik vele valami... Más embert adtak vissza nekem... Ez nem az én fiam volt... Pedig én magam küldtem a seregbe, ugyanis halasztást kapott... azt akartam, hogy megférfi-sodjon. Elhittem vele, hogy a sereg jobbá, erősebbé teszi. Egy gitárral küldtem Afganisztánba... Búcsúzóul zsúrt rendeztem. Sok-sok édes finomsággal. Meghívta a barátait, meg lányokat is... Emlékszem, tíz tortát vettem...

Mindössze egyszer beszélt Afganisztánról... Estefelé... Bejön a konyhába, ahol egy házinyúllal bajlódom... Csupa vér a tál. Beledugta az ujjait, és csak nézi, nézi őket... Magában motyog:

– Átlőtt hassal hozták a barátom... Megkért, hogy lőjem le... És én megtettem...

Az ujjai véresek... A nyúlhústól... És ezekkel az ujjakkal megfog egy cigarettát, és kilép az erkélyre... Akkor este többet nem szólt hozzám...

Elmentem az orvosokhoz. Adjátok vissza a fiamat! Ment-sétek meg!! Mindent elmondtam... Megvizsgálták, ellenőriz-ték... Idegyulladásán kívül semmit sem találtak nála...

Hazamegyek egyszer: az asztal körül négy ismeretlen fiú.

– Mama, Afganisztánból jöttek. A pályaudvaron futottam össze velük. Nincs hol éjszakázniuk.

– Mindjárt sütök nektek édes pirogot – örvendeztem, ma-gam sem tudom, miért.

Egy hétig laktak nálunk. Nem számoltam, de azt hiszem, három láda vodkát ittak meg. Minden este öt ismeretlen em-bert találtam otthon... Az ötödik a fiam volt... Nem akartam kihallgatni a beszélgetésüket, félttem... De egy fedél alatt... Önkéntelenül is kihallgattam... Arról puszogtak, hogy ami-kor egyszer két hétig voltak lesállításban, izgatószereket adtak nekik, hogy bátrabbak legyenek... Mindezt azonban titokban kellett tartaniuk... Hogyan ölték késsel?... Milyen fegyverrel jobb ölni?... Milyen messziről?... Az állatok és az emberek meggyilkolása között nem tettek különbséget... Később visz-szaemlékeztem erre... Amikor megtörtént a dolog... És gon-dolkozni kezdtem, lázasan gondolkozni... addig csak félelmet éreztem. „Jaj – mondtam magamban –, ezek mind örültek, egyik sem normális.”

Előző éjszaka... mielőtt megtörtént a dolog, amikor ölt... Azt álmodtam, hogy várom a fiam, de nem jön, nem jön... És egyszerre csak hozzák... Az a négy „afgán” hozza... És ledob-ják a sáros cementpadlóra... Érti, cementpadlóra!... Nálam, a konyhában... Olyan a padló, mint a börtönben...

Addigra már beiratkozott a rádiótechnikai főiskola előké-szítő tanfolyamára. Jó bemutatkozást írt. Örült, hogy rendben alakulnak a dolgai. Kezdtem már azt hinni, hogy megnyug-

szik... Tanulni fog... Megnősül... Amikor aztán az „afgánok” elutaztak, megint a régi nóta... Ül, és egész este a falat bámulja. A karosszékekben alszik el... Oda szeretnék rohanni hozzá, a testemmel védelmezni, és sehová sem engedni... Mostanában megint álmodom: kicsi, és enni kér... Folyton éhes... A kezét nyújtja felém... Álomban mindig kicsinek és megalázottnak látom... És a valóságban?! Találkozás kéthavonta... Négyórás beszélgetés üvegen át...

Évente két találkozás, amikor legalább megetethetem... És ez a kutyaugatás... Álomban is hallom a kutyák ugatását... El akarnak űzni mindenholnan...

Udvarolni kezdett nekem egy férfi... Virágot hozott... Én meg erre, amint megpillantom a csokrot: „Menjen innen – kiabálok –, én egy gyilkos anyja vagyok!” Eleinte még a lakásba is félttem belépni, vagy magamra zárni az ajtót a fürdőszobában: vártam, mikor omlanak rám a falak. Olyan érzésem volt, hogy az utcán mindenki felismer, és mutogatnak rám, sugdolóznak: „Emlékeztek arra a szörnyű esetre... Ennek a fia volt... Felnégyelt egy embert... Afgán módszer...”

A vizsgálat több hónapon át tartott... a fiam hallgatott... Felutaztam Moszkvába... A Burgyenko katonai kórházba... Találtam ott olyan fiúkat, akik a Szepecnazban szolgáltak, mint a fiam... Őszintén beszéltem velük...

– Fiúk, miért ölhetett meg a fiam egy embert?

– Nyilván oka volt rá.

Meg akartam győződni róla, hogy képes volt megtenni. Ölni! Sokáig faggattam őket, és rádöbbentem: képes volt rá. A beszélgetés a halálról, a gyilkosságról nem váltott ki belőlük különleges érzéseket, olyanokat, amelyeneket rendszerint egy épeszű emberből vált ki, aki még nem látott vért. Úgy beszéltek

Afganisztánról, mint egy munkahelyről, ahol ölni kell. Később találkoztam olyan fiúkkal is, akik szintén Afganisztánban voltak, és amikor földrengés volt Örményországban, odautaztak a mentőosztagokkal. Kíváncsi voltam rá, ez már szinte a rögeszmémé vált: félték-e? Mit éreztek szemtől szemben a halállal? Nem, semmitől sem félték, még a szánalomérzetük is eltompult. Szétszakadt, szétlapított emberi testek... Koponyák, csontok... Egész iskolák, amelyeket betemetett a föld... Osztályok... A gyerekek, ahogy az órán ültek, úgy kerültek a föld alá... Az „afgánok” pedig másra emlékeztek vissza, másról beszéltek... Milyen gazdag borrházákat ástak ki, milyen konyakot, milyen bort ittak... Tréfálkoztak: bárcsak lenne még valahol földrengés... De csak meleg helyen, ahol megterem a szőlő... Hát egészségesek ők? Normálisak?

„Még holtában is gyűlölöm.” Ezt írta nekem a fiam nemrégiben. Már öt év telt el azóta... Mi történt ott? Hallgat. Csak annyit tudok, hogy az a fiú – Jurának hívták – azzal hengegett, hogy sok csekket gyűjtött össze Afganisztánban. Később aztán kiderült, hogy Etiópiában szolgált mint zászlós. Afganisztán hazugság volt...

A tárgyaláson egyedül csak az ügyvédnő mondta, hogy egy beteget ítélünk el. A vádlottak padján nem egy bűnöző ül, hanem egy beteg... Gyógykezeltetni kell... Akkor viszont, hét éve, még nem mondták ki az igazságot Afganisztánról... Valamennyiüket hősnek nevezték... Internacionalista hősöknek... Az én fiam pedig gyilkos volt... Mert azt tette itt is, amit ott tettek... Miért egyedül csak őt ítélték el?...

Az én konyhai kisbaltámmal ölte meg azt az embert... Reggel pedig visszahozta, és betette a szekrénybe... Mint egy közönséges kanalat vagy villát...

Irigylem azt az anyát, akinek a fia a két lába nélkül jött vissza... A rokkant hadd gyűlöljön mindenkit... Hadd vesse rá magát az anyjára, mint egy vadállat... Az anya hadd vegyen kurvákat neki, hogy megnyugodjon... Egyszer én magam lettem a szeretője, amikor felmászott az erkélykorlátra, és ki akart ugrani a kilencedik emeletről. Bármire képes vagyok... És irigylek minden más anyát, még azokat is, akiknek a fia sírban fekszik. Ülnék a sírhalom mellett, és boldog volnék. Virágot vinnék neki.

Hallja a kutyaugatást? Engem kergetnek! Én hallom...

Egy anya

Európa Könyvkiadó, Budapest
Felelős kiadó M. Nagy Miklós igazgató
Nyomta a Szekszárdi Nyomda
Felelős vezető Vadász Katalin igazgató
Készült Szekszárdon, 2017-ben
Felelős szerkesztő Barkóczy András

Művészeti vezető Tabák Miklós
Borítótervező Tabák Miklós
Készült 23,5 (A/5) ív terjedelemben
ISBN 978 963 405 694 2

www.europakiado.hu
www.facebook.com/europakiado